

اداره ارزیابی و کنترل ریسک

راهبرد مدیریت ریسک نقدینگی در سال مالی ۱۳۹۹

شناسنامه سند

تهیه کننده: اداره ارزیابی و کنترل ریسک

این نسخه بر اساس بخشنامه حداقل الزامات مدیریت ریسک نقدینگی مورخ ۱۳۹۶/۰۸/۰۹ توسط اداره ارزیابی و کنترل ریسک تهیه شد.

تایید کننده: کمیته عالی مدیریت ریسک

این نسخه بر اساس مصوبه شماره ۱۰ در تاریخ ۹۸/۱۲/۰۴ توسط کمیته عالی مدیریت ریسک مورد تصویب قرار گرفت.

تصویب کننده:

این نسخه بر اساس مصوبه شماره ب گ م / ۱/۹۵۳ در تاریخ ۹۹/۰۴/۰۲ توسط هیات مدیره بانک گردشگری مورد تصویب قرار گرفت.

نسخه ۱

اولین نسخه این سند در اسفند سال ۹۸ تدوین شده است.

بازنگری مجدد:

بر اساس هرگونه تغییر در مقررات بالادستی و مرتبط با این شیوه نامه، این نسخه مورد بازنگری مجدد قرار خواهد گرفت.

راهبرد ریسک نقدینگی رویکرد کلی بانک برای مدیریت ریسک نقدینگی، شامل اهداف کمی و کیفی گوناگون و مناسب، را شامل می‌باشد. در واقع راهبرد، هدف بانک برای حفاظت از توانایی مالی و همچنین توانایی مقاومت در برابر حوادث بحرانی را در بر می‌گیرد.

راهبرد مدیریت ریسک نقدینگی این بانک مشتمل بر موارد زیر می‌باشد:

- ❖ روش‌های اندازه‌گیری و پایش ریسک نقدینگی؛
- ❖ اصول تدوین سناریوها؛
- ❖ اصول آزمون بحران ریسک نقدینگی؛
- ❖ قواعد پیش‌بینی جریان وجوه نقد و تجزیه و تحلیل خالص جریان نقدی؛
- ❖ الزاماتی برای دستیابی به ساختار بهینه دارایی‌ها و بدهی‌ها؛
- ❖ الزاماتی برای دستیابی به ساختار بهینه دارایی‌های نقد با کیفیت؛
- ❖ روش‌های به کارگیری انواع ابزارهای مالی حسب شرایط؛
- ❖ اصول مدیریت ریسک نقدینگی ارزش‌های مهم؛
- ❖ اصولی برای حصول اطمینان از ثبات و تنوع منابع تأمین وجوه؛
- ❖ اصول تدوین و بازنگری برنامه احتیاطی.

❖ روش‌های اندازه‌گیری و پایش ریسک نقدینگی؛

• روش‌های اندازه‌گیری

از آنجایی که علل مختلفی باعث بروز ریسک نقدینگی می‌شوند به همین دلیل روش‌های متعددی برای اندازه‌گیری این ریسک وجود دارد. محدوده روش‌هایی که برای اندازه‌گیری ریسک نقدینگی استفاده می‌شود از محاسبات ساده شبیه‌سازی ایستا تا روش‌های مدل‌سازی پیچیده گسترده می‌شود.

در بانک گردشگری جهت ارائه به موقع گزارش‌های مربوطه، امکان گردش مناسب اطلاعات فراهم شده است. همچنین گزارش‌های تهیه شده دارای ویژگی‌هایی چون جامعیت - مرتبط و به موقع بودن - قابلیت اعتماد و قیاس پذیر است.

به منظور تخمین نقدینگی و اندازه‌گیری و گزارش‌دهی ریسک نقدینگی از روش‌های مختلفی استفاده می‌شود که در ادامه به چند مورد از این روش‌ها اشاره می‌شود؛

۱- بررسی نسبت‌های مالی

نسبت‌های نقدینگی متداول‌ترین روش برای ارزیابی وضعیت ریسک نقدینگی است و تصویری از موقعیت نقدینگی بانک را با اندازه‌گیری نسبت‌های مرتبط با اقلام مختلف ترازنامه و صورت سود و زیان نشان می‌دهد. از جمله نسبت‌های مورد استفاده در این روش، نسبت تسهیلات به سپرده، نسبت پوشش نوسانات، نسبت آمادگی برای هجوم سپرده‌گذاران، نسبت بدهی‌های ناپایدار، نسبت پوشش نقدینگی و ... می‌باشند که برای حفظ سطوح مناسبی از دارایی‌های نقد و جلوگیری از زیان ناشی از کمبود آن کاربرد دارند.

نسبت‌هایی که برای ارزیابی وضعیت ریسک نقدینگی، در این بانک مورد استفاده قرار می‌گیرند در چند گروه عمده تقسیم‌بندی می‌شوند که از جمله آن‌ها می‌توان به گروه نسبت‌های مربوط به ریسک تمرکز و گروه نسبت‌های بافرهای نقدینگی اشاره نمود. تعداد نسبت‌های مورد

استفاده در بخش ریسک تمرکز و در بخش بافرهای نقدینگی می‌باشند، که این گروه نسبت‌ها همراه با نسبت‌هایی مربوط به هزینه تامین مالی بانک، تسهیلات، فعالیت در بازار بین بانکی و استقراض از بانک مرکزی ج.ا.ا، برای ارزیابی وضعیت ریسک نقدینگی بانک کاربرد دارند.

۲- رویکرد شکاف جریان‌های نقدی

رویکرد تجزیه و تحلیل شکاف (GAP Analysis) با دو نوع گزارش شکاف ایستا و شکاف پویا، کسری و یا مازاد منابع را در مقاطع مختلف زمانی شناسایی نموده و ابزاری برای برنامه‌ریزی در مواجهه با کمبود/مازاد نقدینگی برای مدیریت فراهم می‌کند.

شکاف ایستا بر اساس سررسید قراردادی دارایی‌ها و بدهی‌ها محاسبه می‌شود، در حالی که شکاف پویا (Dynamic gap) به سررسید رفتاری و احتمالی دارایی و بدهی‌ها اشاره دارد که بر اساس مدل‌هایی نیازمند تخمین می‌باشد.

در گزارش تشریح وضعیت ریسک نقدینگی بانک، تجزیه و تحلیل شکاف نقدینگی بر اساس سررسید قراردادی هر یک از اقلام منابع و مصارف بانک در بازه های زمانی هفتگی و ماهیانه انجام می‌شود و جریان های نقدی ورودی و خروجی بانک در این بازه ها مورد پایش قرار گرفته و همچنین با میزان نقدینگی در دسترس مورد مقایسه قرار گرفته و تمهیداتی برای مواجهه با آن اتخاذ می‌شود.

در فاز بعدی از گزارش‌های در دست اقدام، تخمین سررسید رفتاری منابع و مصارف است که در نظر است با استفاده از مدل‌های شبیه سازی میزان جریان نقدی ورودی و خروجی پیش بینی شود.

۳- استفاده از روش تجزیه و تحلیل سناریو

روش‌های مدل‌سازی میزان مورد نیاز نقدینگی را در شرایط عادی بررسی می‌کنند. برای بررسی شرایطی که اتفاقات خاصی رخ می‌دهد یا احتمال آن می‌رود که اتفاقات خاصی رخ خواهد داد از روش تجزیه و تحلیل سناریو استفاده می‌شود. در این روش با توجه به احتمال رخداد آن رویداد و تاثیر آن بر روی منبع نقدینگی، سناریوهایی را تدوین کرده و بر اساس آزمون بحران، تاثیر آن سناریو را بر روی جریان‌های نقد بانک می‌سنجند.

در این بانک سناریوهایی بر این اساس طراحی شده‌اند که بانک در شرایط نرمال قرار دارد و اتفاق خاصی در محیط داخلی و خارجی آن رخ نداده است. بنابراین فرض گرفته شده، تغییرات جریان‌های نقد ورودی و خروجی که در اینجا عمدتاً سپرده‌ها و تسهیلات هستند، برای ماه آینده با استفاده از داده‌های تاریخی و استفاده از روش‌های آماری پیش‌بینی می‌شود. بدین ترتیب میزان نقدینگی مورد نیاز در شرایط نرمال محاسبه می‌شود. طراحی سناریوهای شرایط بحرانی بر اساس اتفاقاتی است که قبلاً در محیط داخلی یا خارجی بانک رخ داده است. با استفاده از بیشترین تاثیر این عوامل در تغییرات جریان‌های نقدی بانک در گذشته، تاثیر این عوامل در شرایط عادی بانک اعمال شده، و تغییرات جریان‌های نقد ورودی و خروجی و میزان نقدینگی مورد نیاز در بدترین شرایط پیش‌بینی می‌شود.

• روش‌های پایش و کنترل

پایش و کنترل ریسک نقدینگی ابزاری است که به بانک کمک می‌کند تا قابلیت سیستم‌های کنترلی را مورد ارزیابی قرار دهد. از این رو نیازمند سیستم‌های گزارشگری می‌باشد.

در پایش وضعیت ریسک نقدینگی، بانک بایستی حدودی را برای اندازه وضعیت نقدینگی خود، طی محدوده‌های زمانی خاص تعیین کند و آن‌ها را به طور مرتب تحت مراقبت قرار دهد.

در پایش ریسک نقدینگی در این بانک موارد زیر در نظر گرفته شده است؛

۱- رعایت نسبت‌ها در محدوده مقرر که سلامت نظام بانکی و انتظارات مقام ناظر را تامین نماید؛

۲- تدوین بیانیه اشتباهات ریسک و اعمال محدودیت‌های داخلی سازمانی (Self Imposed Constraint)؛

- در مورد کنترل ریسک نقدینگی از جمله ابزارهای کنترلی برای کاهش ریسک نقدینگی بانک می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:
- ارائه اطلاعات در خصوص شاخص‌های ریسک نقدینگی جهت مقایسه ارزش آن‌ها با حدود مقرر به صورت دوره‌ای؛
 - تصمیم‌گیری در خصوص مدیریت موثر منابع و مصارف؛
 - ارائه اطلاعات جهت ارزیابی روند نقدینگی در سطح کل بانک؛
 - ارائه اطلاعات در خصوص ترکیب بدهی‌ها به طور کلی و در مورد سپرده‌گذاران عمده به تفصیل؛
 - آزمون بحران بر پایه تجزیه و تحلیل سناریو.

در خصوص شیوه کنترل ریسک نقدینگی تصمیم‌گیری در راستای محور یکی از موارد زیر انجام می‌گیرد:

- ۱- آیا بانک مصمم به تحمل ریسک‌های مزبور است؛
- ۲- آیا بانک تصمیم دارد ریسک‌ها را کاهش دهد، یعنی اقداماتی برای کاهش ریسک‌های بانک در پیش بگیرد؛ (تقویت نظام کنترل داخلی)
- ۳- خروج از فعالیتی که موجب ریسک است.

❖ اصول تدوین سناریوها

در تجزیه و تحلیل سناریو، بانک موقعیت خود را با "شوک"های فرضی، با شبیه‌سازی بدترین شرایط بازار تغییر می‌دهد تا تاثیر آن را بر روی دارایی‌ها و بدهی‌های بالای خط و زیر خط (تعهدات) ارقام ترازنامه بسنجد، تا قادر به تخمین کفایت نقدینگی در یک شرایط بحرانی و اضطراری باشد.

طراحی یک سناریوی دقیق برای بانک بستگی به ماهیت فعالیت‌های آن دارد ولی در کل سناریوها باید برای شرایط و حالات مختلف و با در نظر گرفتن مشکلات داخلی بانک و مشکلات بازار طراحی شوند.

هنگام آزمون این سناریوها بر روی تغییراتی که ممکن است روی ارقام ترازنامه ایجاد کند، می‌بایست بر روی تغییراتی که ممکن است روی امکان دسترسی به بازارها نیز ایجاد شود دقت لازم صورت پذیرد.

بر اساس دستورالعمل شماره ۹۶/۲۵۱۰۸۱ مورخ ۹۶/۸/۹ بانک مرکزی ج.ا.ا با عنوان "حداقل الزامات مدیریت ریسک نقدینگی" بانک موظف است به منظور مدیریت ریسک نقدینگی در طراحی سناریوها سناریوی اصلی را برای شرایط عادی و سناریوی جایگزین را برای شرایط بحران نقدینگی طراحی نموده و به تصویب هیأت مدیره برساند.

در این بانک سناریوهای اصلی بر اساس شرایط عادی بانک طراحی شده‌اند. یعنی با فرض اینکه شرایط خاصی پیش نخواهد آمد روند تغییرات جریان‌های نقد ورودی و خروجی بانک با استفاده از روش‌های استنباط آماری و یادگیری شبکه‌های عصبی بدست آمده و وضعیت جریان‌های نقدی ماه آینده بانک با استفاده از داده‌های تاریخی پیش‌بینی می‌شود. بدین ترتیب نقدینگی مورد نیاز بانک در شرایط نرمال پیش‌بینی خواهد شد. در طراحی سناریوهای جایگزین شرایط بحرانی در نظر گرفته می‌شود. شرایط بحرانی می‌تواند ناشی از شرایط خاص اقتصادی (از جمله افزایش نرخ ارز، افزایش قیمت مسکن و افزایش شاخص بورس)، یا شرایط خاص داخلی بانک (از جمله ریسک شهرت و سایر ریسک‌ها) و یا قوانین دستوری بانک مرکزی ج.ا.ا (از جمله کاهش یا افزایش دستوری نرخ سپرده‌ها) باشد. در طراحی سناریوها، تاثیر هر کدام از این سناریوها به تنهایی و به مجموع، در تغییرات جریان‌های نقد مورد بررسی قرار می‌گیرد.

❖ اصول آزمون بحران ریسک نقدینگی

آزمون بحران یکی از ابزارهای با اهمیت در مدیریت ریسک نقدینگی محسوب می‌شود، که دو رویکرد کلی را در بر می‌گیرد.

- ۱- تجزیه و تحلیل سناریو ۲- تجزیه و تحلیل حساسیت. تجزیه و تحلیل سناریو یک آزمون چند نوعی بوده که می‌تواند بر پایه سناریوهای تاریخی بر اساس حوادث مهم گذشته، یا بر پایه سناریوهای فرضی باشد.
- تجزیه و تحلیل حساسیت برای رسیدن به این هدف است که مشخص شود که چه مقدار از اکسپوژنهای ریسک که در یک سناریو پیش بینی شده است به وسیله یک متغیر مستقل یا وابسته انجام می‌شود.

روش انجام آزمون بحران:

انجام آزمون بحران در چهار مرحله انجام می‌گیرد:

گام اول: تعریف نوع و سطح سناریوها (به عنوان مثال سناریوهای بدبینانه، سناریوهای میانی و سناریوهای خوشبینانه)

گام دوم: برای هر سناریویی جریانهای نقد ورودی و خروجی، که احتمال رخداد آنها در آن سناریو، در بازه زمانی در آینده وجود دارد شبیه سازی می‌شود. جریانهای نقد ورودی و خروجی عمدتاً تسهیلات و سپرده‌ها در نظر گرفته می‌شوند که تاثیر هر کدام از سناریوها بر روی آنها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

گام سوم: مقدار نقدینگی در دسترس مشخص شده و با مقدار نقدینگی مورد نیاز (پوشش شکاف شبیه سازی) مقایسه و به مدیریت ارشد گزارش داده می‌شود.

بعد از انجام آزمون بحران و مشخص شدن مقدار نقدینگی مورد نیاز، برنامه‌های احتیاطی برای مقابله با بحرانهای احتمالی تدارک دیده شده و رویه‌هایی برای دسترسی به منابع تامین مالی در شرایط اضطراری مشخص می‌شود.

بنابراین بانک به منظور آمادگی برای مواجهه با شرایط بحرانی سیاست‌هایی را اتخاذ می‌نماید که عمدتاً شامل موارد ذیل می‌باشد:

۱. تعیین مقام مسئول جهت تشخیص و مدیریت بحران؛
۲. تفکیک صریح و صحیح مسئولیت‌ها و تفویض اختیارات به مدیران و کارکنان ذیربط؛
۳. اتخاذ تمهیداتی به منظور تغییر در ترکیب دارایی‌ها و بدهی‌ها (مانند: فروش دارایی‌هایی که به قصد نگهداری خریداری شده اند و (...)
۴. اولویت‌بندی اعتباردهندگان، گیرندگان تسهیلات و سایر مشتریان بر طبق درجه اهمیت آنها به منظور حفظ روابط مؤسسه با مشتریان عمده؛
۵. تعیین میزان منابع احتیاطی در دسترس متناسب با شرایط بحرانی و اولویت‌بندی منابع مذکور؛
۶. تدوین برنامه‌ای برای مواقع عدم دسترسی مؤسسه به منابع احتیاطی؛
۷. وجود برنامه و روش‌هایی برای برقراری ارتباط با جامعه از طریق رسانه‌های گروهی به منظور حفظ حسن شهرت و جلوگیری از بروز و گسترش شایعات.

❖ قواعد پیش‌بینی جریان وجوه نقد و تجزیه و تحلیل خالص جریانات نقدی

ایجاد تعادل میان وجوه نقد در دسترس و نیازهای نقدی مهم‌ترین عامل در پیشگیری از وقوع ریسک نقدینگی محسوب می‌شود لذا پیش‌بینی جریان وجوه نقد، از مهم‌ترین ضروریات‌های مدیریت این ریسک می‌باشد.

برای مشخص کردن توان بالقوه بانک در برابر هرگونه کسری پیش‌رو، اندازه‌گیری نقدینگی با ارزیابی کلیه جریانات ورودی در مقابل جریانات خروجی آن انجام می‌شود. پس از شناسایی مازاد یا کسری، برنامه‌ریزی در جهت جبران کسری یا مصرف مازاد به منظور رسیدن به تعادل نقدینگی در پایان دوره صورت می‌گیرد.

پیش‌بینی جریان وجوه نقد در این بانک بر اساس فرآیند زیر انجام می‌پذیرد:

- ابتدا تمامی اطلاعات مربوط به دفتر کل جمع‌آوری می‌شود؛
- برای انجام این روش باید مجموع اقلام دو طرف دفتر کل یعنی دارایی‌ها و بدهی‌ها با هم برابر باشند؛
- جدولی برای این اقلام ساخته می‌شود که در این جدول، به ترتیب سررسید قراردادی آن‌ها درج خواهد شد؛
- سپس در هر کدام از بازه‌های سررسیدی، مجموع اقلام دارایی‌ها و بدهی‌ها محاسبه می‌شود؛
- در مرحله آخر از کسر مجموع اقلام دارایی‌ها و بدهی‌ها در هر کدام از بازه‌های زمانی، اختلاف بین جریان‌های نقدی ورودی و خروجی در هر دوره، یعنی همان مازاد/کمبود منابع نقد به دست می‌آید که نقطه شروعی برای اندازه‌گیری نقدینگی آینده بانک برای یک سری از نقاط می‌شود، که این همان نیازهای مالی اساسی می‌باشد که به مدیریت اعلام می‌شود.

❖ الزاماتی برای دستیابی به ساختار بهینه دارایی‌ها و بدهی‌ها

ترازنامه بانک برای شناخت منابعی که بانک در اختیار دارد و همچنین نحوه استفاده از این منابع مورد استفاده قرار می‌گیرد. ترکیب ترازنامه بانک معمولاً حاصل تصمیم‌گیری در خصوص دارایی، بدهی و یکی از عوامل مهم در تعیین سطح ریسک بانک است.

بدهی‌های بانک منابع محسوب شده که هم از طریق سهامداران و هم از طریق سپرده‌گذاران که ذینفعان بانک محسوب می‌شوند تامین می‌شوند. دارایی‌ها نحوه استفاده از این منابع (مصارف) را نشان می‌دهد. هدف مدیریت ترازنامه بانک بهینه کردن بازده در مقابل ریسک و ایجاد یک جریان مستمر سودآوری با کیفیت بالا، با ثبات و در حال رشد است. این هدف با دستیابی به یک ترکیب مطلوب میان سطح دارایی و بدهی و میزان ریسک مالی تحقق می‌یابد و نیازمند ارزیابی اشتباهی ریسک بانک با استقرار شاخص‌های کلیدی ریسک است.

نسبت‌هایی به عنوان شاخص برای ارزیابی توانایی مالی سازمان وجود دارد که از جمله این نسبت‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره نمود؛

- نسبت تسهیلات به سپرده‌ها: مقدار مطلوب این نسبت در صنعت بانکداری ایران با توجه به ترکیب سپرده‌ها معمولاً بین ۷۰ الی ۸۵ درصد است. یعنی به ازای هر ۱۰۰ ریال سپرده ۸۵ ریال تسهیلات اعطا شده است.
- نسبت تسهیلات به کل دارایی‌ها: مقدار مطلوب این نسبت بین ۶۰ الی ۷۰ درصد می‌باشد. اگر این نسبت بالاتر از ۷۰ درصد باشد بانک ممکن است در شرایط بحرانی با کمبود نقدینگی مواجه شود بخصوص اگر تطابق زمانی بین سررسید سپرده‌های مدت‌دار و تسهیلات پرداختی رعایت نشده باشد.
- نسبت سرمایه‌گذاری‌ها به سرمایه پایه: طبق بخشنامه ۹۸/۲۱۵۴۲۷ مورخ ۱۳۹۸/۰۶/۳۰ بانک مرکزی ج.ا.ا. با عنوان "دستورالعمل سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار"، حد مجاز نسبت مجموع سرمایه‌گذاری‌های بانک نباید از ۲۰ درصد سرمایه پایه بانک تجاوز نماید.

- نسبت مجموع دارایی‌های ثابت مشهود و نامشهود به مجموع حقوق صاحبان سهام: طبق بخشنامه شماره ۹۴/۶۲۱۴۷ مورخ ۱۳۹۴/۰۳/۱۱ بانک مرکزی ج.ا.ا. با عنوان "نحوه محاسبه نسبت خالص دارایی‌های ثابت موسسات اعتباری"، حد مجاز نسبت خالص دارایی‌های ثابت مشهود و نامشهود، به حقوق صاحبان سهام، حداکثر به میزان ۷۵٪ تعیین شده است. با توجه به مطالب ذکر شده، می‌توان نتیجه گرفت که حد مطلوب ترکیب ارقام ترازنامه بانک می‌تواند به صورت جدول زیر باشد:

جدول شماره ۱

هر یک از ارقام دارایی به صورت درصدی از کل دارایی‌ها	درصد
موجودی نقد	۳٪
تسهیلات اعطایی	۶۰٪ - ۷۰٪
سرمایه گذاری‌ها	۸٪ - ۱۸٪
دارایی‌های ثابت مشهود و نامشهود	۱۹٪
کل	۱۰۰٪
هر یک از ارقام بدهی به صورت درصدی از کل بدهی‌ها	درصد
سپرده‌ها	۷۵٪
حقوق صاحبان سهام	۲۵٪
کل	۱۰۰٪

❖ الزاماتی برای دستیابی به ساختار بهینه دارایی‌های نقد با کیفیت

میزان نگهداری وجه نقد یا دارایی‌های سریع‌ال معامله، به ثبات و پایداری ساختار سپرده‌ها و رونق یا گسترش پرتفوی تسهیلات کوتاه‌مدت بستگی دارد. چنانچه سپرده‌های بانک متشکل از ترکیبی از سپرده‌های خرد و پایدار باشد این بانک به نقدینگی کمتری نیازمند است. در مواقعی که بخش عمده پرتفوی تسهیلات بانک را تسهیلات کلان و بلندمدت تشکیل داده باشد و یا بانک با تمرکز نسبتاً بالای سپرده‌ها مواجه باشد و یا اینکه با روند کاهشی حساب سپرده شرکت‌های عمده یا خانوارها مواجه باشد معمولاً به میزان نقدینگی بالایی نیازمند است.

در بانک گردشگری با پایش سپرده‌های مشتریان سعی بر این است که از بروز ریسک تمرکز جلوگیری شود، همچنین تصمیم مدیران بانک بر این است که اعطای تسهیلات کلان کاهش یابد تا بدین ترتیب با ترکیبی از سپرده‌های خرد و همچنین تشکیل پرتفوی تسهیلات با تسهیلات خرد و کوتاه مدت، نیاز بانک به میزان نقدینگی بالا کاهش یابد.

از طرفی برای بهبود کیفیت دارایی‌های نقد بانک تصمیم بر فروش وثایق تملیکی بانک در بازه‌های زمانی مقرر دارد تا بدین ترتیب قسمتی از منابع حاصل از فروش این اموال به عنوان دارایی‌های نقد وارد بانک شوند. همچنین در بانک گردشگری تصمیم بر افزایش سرمایه پرداخت شده است تا بدین ترتیب قسمتی از این مبلغ افزایش به عنوان موجودی نقد وارد بانک شود. از دیگر اقداماتی که در دستور کار قرار دارد تلاش بر افزایش جذب سپرده‌ها می‌باشد تا بدین ترتیب وابستگی بانک به سپرده‌های بین بانکی کاهش یافته و از طرفی سپرده جاری نزد بانک مرکزی به عنوان دارایی نقد افزایش یابد.

❖ روش‌های به کارگیری انواع ابزارهای مالی حسب شرایط

یکی از روش‌هایی که می‌توان به عنوان ابزار تامین مالی مورد استفاده قرار داد "اوراق بهادارسازی دارایی‌ها" است.

- انتشار اوراق صکوک اجاره به پشتوانه دارایی‌های ثابت
- انتشار ترکیبی اوراق اختیار فروش و اختیار خرید
- گواهی سپرده

❖ اصول مدیریت ریسک نقدینگی ارزش‌های مهم

یکی از موضوعات اصلی در مدیریت ریسک نقدینگی ارزش‌های مهم تعیین محدوده است که با در نظر داشت شرایط بازار در دسترسی به ارز و امکان تبدیل هر ارز به ارزش‌های دیگر انجام می‌گیرد.

از آنجایی که فعالیت ارزی در این بانک بسیار پایین است بنابراین در حال حاضر صرفاً به رعایت دستورالعمل‌های تعیین شده از بانک مرکزی ج.ا.ا. اکتفا شده و مقررات و محدوده‌های داخلی تعیین نشده است. دستورالعمل‌هایی که در این بانک ملاک عمل قرار گرفته می‌شوند به شرح زیر می‌باشند:

بنابر بخشنامه الزامات مدیریت ریسک نقدینگی بانک مرکزی ج.ا.ا. بانک باید فهرست دارایی‌ها و بدهی‌های مربوط به هر یک از ارزش‌های مهم خود را به تفکیک تهیه نماید که این امر در بانک صورت می‌گیرد.

همچنین بانک موظف است حدود مقرر را برای هر یک از ارزش‌های مهم به تفکیک و مجموع ارزش‌ها محاسبه نماید. از جمله نسبت‌هایی که باید حدود مقرر در آن‌ها رعایت شود به شرح زیر می‌باشند؛

- بنابر "دستورالعمل ناظر بر وضعیت باز ارزی موسسات اعتباری"، انتشار یافته در مورخ ۱۳۹۶/۵/۱۰، حد مجاز خالص وضعیت باز مثبت یا منفی هر ارز حداکثر به میزان ۱۵ درصد سرمایه پایه بانک می‌باشد.

- حد مجاز وضعیت باز مثبت تمامی ارزش‌ها حداکثر به میزان ۳۵ درصد سرمایه پایه بانک می‌باشد.

- حد مجاز وضعیت باز منفی تمامی ارزش‌ها حداکثر به میزان ۳۰ درصد سرمایه پایه بانک می‌باشد.

در دستورالعمل، ذکر شده است که بانک مکلف است وضعیت باز ارزی هر یک از ارزش‌های مهم خود به تفکیک معادل ریالی و ارز مربوط، معادل ریالی سایر ارزش‌ها، وضعیت باز مثبت تمامی ارزش‌ها، وضعیت باز منفی تمامی ارزش‌ها، وضعیت باز ارزی و همچنین معادل ریالی وضعیت باز طلای خود را در پایان هر روز محاسبه نموده و مورد کنترل قرار دهد.

- بنابر دستورالعمل "تعیین نسبت تعهدات و بدهی‌های ارزی به دارایی‌های ارزی"، انتشار یافته در مورخ ۱۳۹۱/۹/۱۴، حد مجاز نسبت مجموع تعهدات و بدهی‌های ارزی به خالص دارایی‌های ارزی حداکثر به میزان ۱۵۰ درصد تعیین شده است.

❖ اصولی برای حصول اطمینان از ثبات و تنوع منابع تأمین وجوه

• ثبات منابع تأمین وجوه

مفهوم ثبات مالی یکی از شاخص‌های مهم در بانک‌ها بوده و همواره مورد توجه قرار گرفته است. ثبات مالی به وضعیتی گفته می‌شود که بحران‌های مالی سیستماتیک، ثبات اقتصاد کلان را تهدید ننماید.

یکی از شاخص‌هایی که در بیانیه بال ۳ به عنوان یکی از الزامات مدیریت ریسک نقدینگی معرفی شده است نسبت تأمین مالی پایدار است. این شاخص وضعیت تأمین مالی باثبات بانک را در برابر انواع گوناگونی از دارایی‌های نگهداری شده توسط بانک ارزیابی می‌کند. بر اساس استانداردهای کمیته بال ۳، روش محاسبه شاخص تأمین مالی پایدار، تقسیم بدهی موزون به دارایی موزون است. اوزان دارایی و بدهی در این شاخص در اصول بال ارائه شده است. در واقع این شاخص میزان تأمین مالی در دسترس را به میزان تأمین مالی مورد نیاز نشان می‌دهد. صورت این کسر از اقلام زیر تشکیل شده است:

- سرمایه،
 - بدهی‌های بالای یک سال،
 - سپرده‌های پایدار شامل سپرده‌های بدون سررسید (دیداری) و یا سپرده‌های مدت‌دار با سررسید باقیمانده کمتر از یک سال که توسط مشتریان خرد و دارای کسب و کارهای کوچک تأمین شده‌اند (بیمه شده توسط صندوق ضمانت سپرده‌ها)،
 - سپرده‌های کمتر پایدار شامل سپرده‌های بدون سررسید (دیداری) و یا سپرده‌های مدت‌دار با سررسید باقیمانده کمتر از یک سال که توسط مشتریان خرد و دارای کسب و کارهای کوچک تأمین شده‌اند (تحت پوشش بیمه قرار نگرفته)،
 - تأمین مالی با سررسید باقی مانده کمتر از یکسال که توسط مشتریان شرکتی (موسسات غیر مالی) تأمین شده باشد،
 - سپرده‌های عملیاتی،
 - تأمین مالی با سررسید باقیمانده کمتر از یکسال از نهادهای عمومی و حکومتی و بانک‌های توسعه یافته چند جانبه ملی،
 - سایر تأمین مالی‌هایی که در بالا (با ضرایب ۵۰٪) به آن‌ها اشاره نشده است، شامل تأمین مالی از بانک‌های مرکزی و موسسات مالی با سررسید باقیمانده کمتر از ۶ ماه و کمتر از یکسال،
 - کل بدهی‌هایی که در طبقه‌بندی‌های یاد شده احصا نشده باشند، شامل بدهی‌های بدون سررسید،
- مخرج کسر از اقلام زیر تشکیل شده است:

- موجودی نقد
- همه منابع بانک مرکزی با سررسید کمتر از ۶ ماه
- بدهی‌های دولت،
- تسهیلات به موسسات اعتباری،
- دارایی‌های نقد با کیفیت نگهداری شده در بازه زمانی ۶ ماه تا یک سال،
- سپرده‌های نگهداری شده در سایر موسسات به منظور انجام امور عملیاتی،
- سایر دارایی‌هایی که با کیفیت نسبتند و در گروه‌های بالا قرار نمی‌گیرند و سرسیدی کمتر از یک سال دارند از جمله تسهیلات اعطا شده به مشتریان خرد، تسهیلات خرد،

از آنجایی که در حال حاضر شاخص NSFR توسط بانک مرکزی ج.ا.ا بومی سازی نشده و پیاده‌سازی آن توسط بانک‌ها الزامی نمی‌باشد، همچنین به دلیل عدم بومی سازی شدن آن امکان محاسبه دقیق آن وجود ندارد لذا رویکرد مدیریت نقدینگی بانک گردشگری بر این است که دارایی‌ها و بدهی‌های ارائه شده در فرمول در محدوده‌ی مشخصی قرار گیرند تا به طور تقریبی صورت و مخرج کسر یکی باشند.

• انواع منابع تامین وجوه

در صورت عدم توجه به موضوع تنوع در منابع تامین مالی و تمرکز بیش از حد بر یکی از انواع روش‌های تامین مالی، یا بخش خاصی از مشتریان، ریسک تمرکز به وجود خواهد آمد که استفاده از منابع تامین مالی متنوع می‌تواند ریسک‌های تمرکز آن‌ها را کم کند. در این صورت هزینه منابع تامین مالی و فرار بودن آن‌ها کم خواهد شد. به همین دلیل بانک باید استانداردهای تنوع‌سازی را رعایت کرده و وابستگی بر منابع مالی با ویژگی ناپایداری بالا را کاهش دهد..

در گزارش‌های ریسک نقدینگی که در مقاطع هفتگی تهیه می‌شود ریسک تمرکز بانک که مربوط به تنوع منابع تامین مالی وجوه است از طریق محاسبه نسبت‌هایی مورد پایش قرار می‌گیرد. در بانک گردشگری جهت پایش و جلوگیری از ریسک تمرکز استانداردهایی مد نظر قرار گرفته شده است، ولی تعیین دقیق حدود آستانه مربوط به ریسک تمرکز منوط به تدوین چارچوب اشتباهی ریسک بانک است که انجام این امر بستگی به شرایط بانک، فعالیت‌های آن، محیط داخلی و خارجی، شرایط اقتصادی و غیره دارد.

❖ اصول تدوین و بازنگری برنامه احتیاطی

برنامه احتیاطی شامل مجموعه‌ای از سیاست‌ها، رویه‌ها و برنامه‌های عملیاتی برای مدیریت بحران نقدینگی است. هدف برنامه احتیاطی فراهم آوردن دستورالعمل‌های سریع و دقیق برای پاسخ به بحران‌های نقدینگی و شناسایی منابع نقدینگی جایگزینی است که بانک می‌تواند در شرایط بحران داشته باشد.

راهنماها و استانداردهای صنعت بعضی از عناصر معمول یک برنامه احتیاطی را به صورت زیر مشخص می‌کنند:

- لیست کردن و توصیف حوادثی که می‌توانند نقطه شروع برنامه احتیاطی باشند؛
 - لیستی از منابع مالی احتمالی در دو طرف دارایی و بدهی‌ها؛ (مانند کاهش رشد تسهیلات، فروش دارایی‌های نقد، اوراق بهادارسازی، افزایش رشد سپرده‌ها، طولانی‌تر شدن سررسید بدهی‌ها در زمان سررسیدی آن‌ها، افزایش سرمایه، کاهش تسهیلات تعهد شده، توقف اعطای سود سهام به سهامداران)
 - رویه‌ای که با جزئیات، چگونگی شناسایی و تهیه منابع اضافی را نشان می‌دهد؛
 - رویه‌ای برای مدیریت اقتضایی که باید شامل تعریفی از مسئولیت‌ها (شامل مسئولیت‌های بدنه مدیریتی) و پروسه‌ای برای اطمینان از جریان‌های اطلاعاتی مدت‌دار باشد؛
 - رویه‌ای برای اداره ارتباطات با بخش‌های خارجی مانند طرف‌های تجاری مهم، تحلیلگران بازار و ...
- کفایت و اثربخش بودن برنامه احتیاطی باید در رابطه با آماده بودن در مقابل بحران نقدینگی احتمالی، به طور مرتب تست شده و مورد بازبینی قرار گرفته و تحلیل‌هایی بر روی آن انجام گیرد و نتایج آن سالیانه به هیئت مدیره ارائه شود. این برنامه‌ها باید متناسب با ساختار تجاری بانک و آستانه ریسک نقدینگی باشد.

❖ ترسیم برنامه‌های مالی احتیاطی

برنامه مالی احتیاطی با آزمون بحران شروع می‌شود و برای کاهش ریسک‌های شناسایی شده در آزمون بحران و تنظیم آن‌ها برای سازگاری با اشتیهای ریسک کاربرد دارد.

در برنامه احتیاطی باید موارد زیر گنجانده شود:

- سیاست‌ها و رویه‌هایی برای مدیریت موثر محدوده‌ای از بحران‌ها شامل فرآیندهای تصمیم‌گیری ساختاریافته و توصیف دقیقی از مسئولیت‌ها و نقش‌ها؛
 - توصیفی دقیق از مجموعه‌ای از اقدامات تامین مالی قابل اتکا، در دسترس و انعطاف‌پذیر، برای فراهم کردن نقدینگی و جبران خروج نقدینگی ناگهانی؛
 - کمی نمودن منابعی که می‌توان از منابع تامین مالی احتیاطی بدست آورد و همچنین حداکثر زمانی که می‌توان به این مهم دست یافت؛
 - ارزیابی اثرات تجاری و اقتصادی انجام برنامه احتیاطی؛
 - گام‌های ضروری برای انجام پرداخت‌های بحرانی، حتی بصورت روزانه، در مواقعی که منابع نقدینگی محدود هستند؛
 - قوانینی برای اطمینان از اینکه به هیئت مدیره و مدیران ارشد اطلاعاتی واضح و به موقع، گزارش می‌شود.
- برای اطمینان از درستی برنامه مالی احتیاطی، نیاز است که فرضیات و نتایج احتمالی به صورت زیر در نظر گرفته شوند:
- تاثیر شرایط بحرانی بازار بر توانایی فروش یا انتقال دارایی‌ها؛
 - از دست دادن منابع مالی در دسترس به صورت گسترده یا کامل؛
 - نتایج تجاری و اعتباری حاصل از انجام چنین برنامه احتیاطی؛
 - دسترسی به خط اعتباری بانک مرکزی.
- دو مولفه برنامه احتیاطی ابتدا تعیین آستانه ریسک و دوم که مهمتر است اقدامات و رویه‌های داخلی است که با برنامه احتیاطی مشخص می‌شود. رویه‌های برنامه مالی احتیاطی توسط کمیته برنامه مالی احتیاطی به طور دقیق مشخص می‌شوند. کمیته اضطراری برنامه مالی احتیاطی باید در شرایط خاص بازار تشکیل شوند که شامل مدیران کلیدی و ارشد بانک است. صورتجلسه این کمیته باید قسمتی از سیاست‌های برنامه مالی احتیاطی باشد.

بنابراین در کل خلاصه تدوین برنامه مالی احتیاطی به صورت زیر قابل ارائه است:

- تعیین حدود مسئولیت‌ها، وظایف و اختیارات تمامی واحدها و پرسنل ذی‌ربط در خصوص ایفای صحیح نقش خود در وضعیت بحرانی جهت پیاده‌سازی برنامه احتیاطی؛
- تعیین میزان منابع احتیاطی در دسترس بانک، اولویت‌بندی منابع مذکور و نحوه تبدیل به نقد نمودن منابع احتیاطی؛
- تعیین روش‌های تأمین مالی از جمله؛ فروش دارایی‌ها، استقراض از طریق بازار بین‌بانکی و ایجاد تغییر در ترکیب سپرده‌های مدت‌دار، متناسب با شرایط بحران؛

- انجام بررسی‌های دوره‌ای به منظور حصول اطمینان از عدم وجود موانع غیرمنتظره در تأمین به موقع منابع احتیاطی و اتخاذ تدابیر لازم جهت تأمین منابع احتیاطی جایگزین در صورت وجود هرگونه مانع؛
- پیاده‌سازی برنامه‌ها و روش‌های مناسب جهت برقراری ارتباط با جامعه از طریق رسانه‌های گروهی به منظور حفظ حسن شهرت، جلوگیری از بروز و گسترش شایعات و کمک به ایجاد ثبات نسبی برای مؤسسه اعتباری و همچنین اولویت‌بندی اعتباردهندگان، تسهیلات گیرندگان و سایر مشتریان بر اساس درجه اهمیت آن‌ها به منظور حفظ روابط مؤسسه اعتباری با مشتریان عمده و طرف‌های تجاری تأثیرگذار.